

Kan etiken vara objektiv?

*I förra numret av Svensk Tid-
skrift skrev Danne Nordling om
etikens renässans. Här frågar
han sig om etiken kan vara ob-
jektiv.*

*Ingen seriös forskare har på
många årtionden vågat antyda
att det skulle finnas grund-
läggande etiska värden. "Den
politiska majoriteten har rätt att
göra vad som helst", har blivit
högsta vetenskapliga visdom i
såväl praktisk filosofi som rätts-
lära och statsvetenskap.*

*Men nu har den nationaleko-
nomiska disciplinen börjat ifrå-
gasätta den etiska subjektivis-
mens politiska maktanspråk.*

*Pol mag Danne Nordling är
samhällsdebattör och anställd
hos Skattebetalarnas förening.*

Betrakta följande två påståenden:

1) "En människas samvete
hindrar henne från att döda andra
människor" och

2) "En människa handlar orätt om hon
dödar andra människor".

Den första satsen uttrycker ett vagt
psykologiskt påstående om en generell
egenskap hos människor. Också den and-
ra satsen är formulerad som ett påståen-
de. Men den handlar om ett moraliskt ut-
talande där det både kan ifrågasättas om
detta innehåller ett påstående och vad
detta påstående i så fall innebär.

För en lekman (på etikens område) är
emellertid den andra satsen betydligt
mindre problematisk än den första. De
flesta menar sig instinktivt eller intuitivt
känna på sig att det är sant att det är orätt
att döda. Att det skulle vara människans
"samvete" som avhåller människorna från
att döda varandra anses som betydligt
mera osäkert och obevisat än det "fak-
tum" att det är orätt.

Det svåra filosofiska problemet är
emellertid det rakt motsatta. Enligt den
moderna analytiska filosofin är det första
påståendet teoretiskt och det andra prak-
tiskt. Det första handlar om hur fakta för-
håller sig medan det andra uttrycker en
värdering av fakta i ett visst syfte. Med
hjälp av socialpsykologiska analyser och
statistiska undersökningar kan man fast-
ställa i vilken utsträckning det första på-
ståendet överensstämmer med verklig-
heten. Men det är uppenbart att det inte
är sådana metoder som är användbara för
att utröna i vilka fall påstående nr 2 kan
rättfärdigas.

Nya moraliska normer

I själva verket är det sannolikt att det just

är den oreflekterade intuitionismen som är upphovet till många av de uppslitande striderna i moraliska frågor som präglat mänsklighetens historia. Nästan alla människor anser att just deras egna värderingar är riktiga och att de värdeomdömen som de fäller på grundval av dessa därför är sanna och allmängiltiga. Många tror därför att moralen besitter en absolut civiliserande kraft och att sedernas upplösning därför beror på moralisk okunighet. Själv skulle jag dock vilja lansera hypotesen att en betydande del av de förändrade livsmönstren i det moderna samhället beror dels på utvecklandet av nya moraliska normer (t ex våld är bra), dels på att dessa nya normer gäller för begränsade grupper och i första hand avseende behandlingen av utanförstående (t ex ungdomsgång).

Den naiva moraliska intuitionismen påminner ganska mycket om begreppet egocentrism, lanserat av den schweiziske barnpsykologen Jean Piaget. Egocentrismen yttrar sig i barnets oförmåga att skilja mellan subjektivt och objektivt – t ex att ord kan ge upphov till olika föreställningar hos en själv och hos andra. Hos många barn leder egocentrismen till s k *kognitiv självgodhet* – de tror att de vet bättre än andra. Piaget ansåg att detta var övergående och att i tonåren utvecklas en motsatt egenskap kallad "decentrering".

Redan Herodotos omnämner dessa fenomen hos vuxna människor från olika kulturer: Perserkungen Darius frågade en gång några greker vid sitt hov om de kunde tänka sig att äta upp liken av sina fäder. Detta var otänkbart för grekerna som ju hade för sed att bränna sina avlidna. Då tillfrågades några representanter för en indisk stam, som hade det av grekerna av-

skydda beteendet som sed, om huruvida de kunde tänka sig att bränna sina avlidna. Detta fann de vara rysligt och Herodotos drar slutsatsen att människorna överallt anser de egna sederna vara de riktigaste.

Den meta-etiska diskussionen

Herodotos exempel är en av arketyperna i den meta-etiska filosofiska diskussionen som alltså handlar om de etiska begreppens mening, definition, användning och möjliga giltighet. I första hand är det begreppen *rätt*, *god* och *plikt* samt deras motsatser som meta-etiken analyserar.

Det är sannolikt att det just är den oreflekterade intuitionismen som är upphovet till många av de uppslitande striderna i moraliska frågor som präglat mänsklighetens historia.

Någon vetenskap i moral anses inte vara möjlig – endast *om* moral. Försöken att bygga upp etiska system har dock i flera fall gjorts med seriösa ambitioner och inte bara som en demonstration av snillrika spekulationer eller som ett led i den politiska filosofins utveckling. Några sentida exempel är filosoferna Rawls, Hare, McIntyre och Nozick.

Mot Herodotos exempel brukar man i den meta-etiska debatten invända att det etiskt sett kanske inte förelåg en så flagrant oenighet som de moraliska värderingarna manifesterade. Syftet med både grekernas och indiernas handlande var kanske att utifrån olika tolkningar av verkligheten ändå behandla fädernas

andar på bästa sätt. Detta indikerar en viktig men föga uppmärksam distinktion i meta-etikens ofta förvirrande flora av termer av begrepp: moraliska värderingar är inte detsamma som manifestationer av teoretiska etiska principer. Samma etiska princip kan mycket väl vara förutsättningen för olika praktiska värderingar utan att man ens har klart för sig vilken princip – om någon – som ligger bakom.

Moraliska värderingar är rimligtvis en psykisk beredskap att reagera på ett visst sätt – med gillande eller ogillande, eventuellt i kombination med praktiskt handlande. Materiella värderingar är på samma sätt en psykisk egenskap att vilja välja nyttigheter på ett visst sätt – ekonomerna kallar denna egenskap *preferenser*. Varken moraliska eller materiella preferenser behöver stå i överensstämmelse med någon rationell princip som man kan bli avkrävd att verbalt redovisa. Ofta skulle sådana redovisningar endast utgöra otympliga försök att intellektuellt efterrationalisera en redan intagen ståndpunkt som man egentligen inte själv har valt. Det är genom inflytelser från föräldrar, lärare och kamrater som man tillägnar sig de moraliska preferenserna – mycket sällan kan detta ske genom intellektuell reflexion och etikstudier. Och genom att denna moraliska "fostran" kan variera kraftigt både till omfattning och innehåll kommer de moraliska värderingarna också att variera kraftigt trots att var och en tycker att just hans värderingar är allmängiltiga emedan de är "naturliga" och självklara.

Det är när dessa värderingar verbaliseras i form av mer eller mindre auktoritära värdeomdömen som en del av den traditionellt stora oenigheten i moraliska frå-

gor uppkommer. Men en del av oenigheten kan också bero på att olika personer redan uppfattar den faktiska situationen på olika sätt genom skillnader i beskrivningar och tolkningar. Och värderingarna kan på ett tendentiöst sätt påverka både förmågan att objektivt uppfatta verkligheten och i ännu högre grad verklighetstolkningen (där alla fyller ut luckor och ofullständigheter i enlighet med sina fördomar). Själva värdeomdömet kan därför te sig helt objektivt för alla som har samma fördomar.

Ett konkret exempel kan göra detta resonemang tydligare. Antag att personen P avlider efter att personen R riktat ett skjutvapen mot P och dragit i avtryckaren. Vår bedömning av situationen, när vi t ex vet att R tidigare uttalat att han hatar P, görs då i tre huvudsteg:

1. Beskrivning av fakta: R har dödat P.
2. Tolkning av beskrivningen: P har blivit mördad av R.
3. Värdering av tolkningen: R har utfört en ond handling – han har handlat orätt.

Värdeomdömet i p.3 kan ifrågasättas på alla de tre nivåerna. Beskrivningen av fakta (p.1) kan tex vara förhastad: vapnet var oladdat och en tredje person sköt P i samma ögonblick. (Eller ännu svårare: R missade eller trodde att vapnet var oladdat när en tredje person i smyg hade laddat det.) Även om beskrivningen är korrekt kan tolkningen (p.2) vara felaktig: R kanske dödade P i självförsvar eller avrättade P i laga ordning. Många är då beredda att ändra värdeomdömet i p.3 och alltså hävda att det är rätt att döda i vissa situationer.

Men detta är inte självklart. Dekalogens femte bud innehåller inget undan-

tag (inte heller Martin Luthers precisering). Det betyder att man måste låta sig dödas om man i självförsvar endast kan undvika detta genom att själv döda angriparen. Eller också betyder det att dekalogens bud har undantag och alltså i praktiken är oduglig som kategoriskt rättensnöre för handlandet. Detta gäller även för dödsstraffet som ju var ett uppenbart undantag redan på Mose tid. Och nästa steg är de starkt skiljaktiga värderingarna i fråga om vilka brott som bör beläggas med dödsstraff.

Om tolkningen (p.2) emellertid är riktig (det är mord) menar många att det objektivt följer att R:s handling är orätt. Vi skulle alltså kunna härleda värderingar från fakta (eller åtminstone från tolkningar). I konventionell bemärkelse kanske man kan se saken så: vi har en språklig konvention som säger att mord kan klassificeras som onda och orätta handlingar. Men det är ändå meningsfullt att ställa frågan: är verkligen *alla* mord orätta? Antag att någon hävdade att R gjorde rätt som mördade P eftersom denne var en ond människa, d v s t e x en nolltaxerande pantlånare som sög ut hederliga människor. Att befria mänskligheten från denna vidriga ohyra och dela ut P:s pengar till de fattiga kan alltså hävdas vara en god handling. Den som hävdar detta skulle också kunna säga att han själv med glädje såg att han blev befriad från sitt eländiga liv i motsvarande situation.

Att en utilitarist inte utan vidare kan mörda en onyttig pantlånare försökte Dostojevskij visa genom att beskriva Raskolnikovs öde i romanen "Brott och straff". Liknande skulle ha gällt om R hade motiverat sitt mord med "gyllene

regeln" eller Kants kategoriska imperativ. Men att Dostojevskij försöker göra gällande att utilitariska mördare i praktiken inte är övertygade om sin morals giltighet är dock knappast ett bevis för att utilitarismen som etiskt system har falsifierats. Dessutom har det i verkligheten visat sig att politiska ideologier som anlägger nyttopunkter på mördandet av en del av medborgarna inte haft några svårigheter att verkställa sina intentioner (notera t ex behandlingen av kulaker och judar).

Det är genom inflytelser från föräldrar, lärare och kamrater som man tillägnar sig de moraliska preferenserna — mycket sällan kan detta ske genom intellektuell reflexion och etikstudier.

Fem teorigrupper

Det förefaller som om möjligheterna till objektivitet i de moraliska omdömena skulle vara liten. Dessutom råder det oenighet i den meta-etiska forskningen om orsakerna till svårigheterna att fälla objektiva moraliska omdömen, vilket beror på att det finns fyra olika teorigrupper om de moraliska omdömenas (värdesatsernas) natur. Därtill finns det en riktning (den emotiva teorin eller värdenihilismen) som menar att moraliska omdömen inte är några riktiga påståenden — de förmedlar inte något kognitivt meddelande utan är i stället verbala uttryck för de underliggande känslomässiga värderingarna.

Dessa fem olika teorigrupper ger olika

svar på frågan om vad som avses med det goda, det rätta, plikt etc – och av samma anledning ges olika förklaringar till varför det så ofta föreligger oenighet i moraliska frågor. De fyra kognitivistiska teori-grupperna kan delas in i två grupper med avseende på om det goda etc är en naturlig egenskap som är empiriskt möjlig att konstatera eller om det är en icke-naturlig egenskap som kräver ett särskilt sinne för

Någon för alla tider och för alla människor giltig moral erkänner inte marxisterna vilket underligt nog inte har åberopats mot den svenska socialdemokratins anspråk på moralisk hegemoni.

att kunna fastställas. De kan också delas in i två grupper med avseende på om teorierna betraktar de moraliska värdena som objektiva förhållanden eller som i viss mån beroende av vem som är det värderande subjektet. Vi får då följande typer kombinationer där några konkreta exempel på vissa teories innehåll också anges:

Meta-etiska teorier (kognitiva)

	Subjektivistiska	Objektivistiska
Naturalistiska	1. Jag gillar H	3. H ger störst lyckoeffekt
Non-naturalistiska	2. Mitt samvete påbjuder H	4. Den etiska intuitionen påbjuder H

Filosofernas språkbruk varierar en del och därför kan de subjektivistiska teorierna ibland kallas etisk relativism eller värderelationism. Begreppet naturalism

lanserades av cambridgefilosofen G E Moore (1873 – 1958) men sådana teorier kan hos andra kallas definistiska. I ruta 1 ges ett exempel som skall uttolkas som att satsen "handlingen H är rätt" betyder detsamma som "jag gillar H". Om den naturliga egenskapen hos mig (gillandet) föreligger är värdeomdömet sant, annars falskt. Värdesubjektivismens mest kända företrädare under 1900-talet är finländaren Edvard Westermarck (1862–1939).

En variant av värdesubjektivismen är att det som den egna gruppen gillar är rätt eller rent av vad majoriteten gillar. En utvecklad form av denna meta-etiska teori framförde Karl Marx (1818–1883) då han hävdade att moraliska föreställningar endast avspeglade den härskande klassens ideologiska överbyggnad vars syfte var att mentalt underkva massorna. Någon för alla tider och för alla människor giltig moral erkänner inte marxisterna vilket underligt nog inte har åberopats mot den svenska socialdemokratins anspråk på moralisk hegemoni. Arbetarrörelsens värderingar – t ex solidaritet, jämlikhet, rättvisa, broderskap och demokratisering – har ju ständigt hävdats vara mer högtstående och riktiga än borgerlighetens "egentligen egoistiska" moral. En förklaring till detta är att stora delar av dessa moraliska "värden" också omfattas av borgerligheten, dock med skillnaden att värderingarna inte systematiskt har utnyttjats för allmängiltiga politiska anspråk utan i stället använts som individuella levnadsregler. Socialismens historiskt sett framgångsrika moraliska korståg beror helt enkelt på att den satt Bergspredikans budskap i system gentemot en borgerlighet med kroniskt "dåligt sam-

vete". Och några egentligt liberala moral-filosofier som skulle ha kunnat göra rent hus med offermoralens etik har inte fram-trätt (Nietzsche var inte liberal och Ayn Rand var i huvudsak enbart kritiker).

En utrerad form av värdesubjektivism, som i princip inte heller ansluter sig till offermoralen, är *existentialismen*. Enligt Jean-Paul Sartre (1905–1980) är varje människa hänvisad uteslutande till sig själv och sin egen auktoritet vid de moraliska avgörandena – det finns inga objektiva normer eller gudomliga bud som kan ge ledning. En handling är rätt om man själv efter moget övervägande kommit fram till att ens innersta övertygelse gillar handlingen. I praktiken har emellertid Sartres existentialism kommit att förknippas med både marxismen och en rent objektivistisk humanism (ruta 3).

I ruta nr 2 finns de subjektivistiska teorier som identifierar det goda och rätta med hjälp av icke-naturliga egenskaper hos en själv. Dessa är i första hand "samvetets röst" samt i viss mån "gudomliga ingivelser" av introspektiv karaktär. Att låta ens samvete rättfärdiga de moraliska avgörandena är inte ovanligt även i sekulariserade kretsar. En mera systematisk samveteslära framträder i den katolska *nythomismen* som delvis var en reaktion mot utbredningen av Kants lära i slutet av 1800-talet. Påven Leo XIII påbjöd då studiet av Thomas av Aquino (1225–1274) och dennes på Aristoteles grundade moralläror.

Psykologiskt sett är samvetet ett högst tvivelaktigt begrepp som numera har försvunnit från alla seriösa resonemang. Både den naiva subjektivismen och samvetesmoralen skulle kunna betecknas som meta-etisk amatörism: anspråken på all-

mängiltig objektivitet är en följd av ytlighet i tänkandet och omedvetenhet om den egna subjektiviteten. Orimligheten blir uppenbar när olika personer, som öppet hänvisar till samvetet, har olika uppfattningar om vad som är gott och rätt. Någon metod att avgöra vilket samvete som då har rätt finns definitionsmässigt inte.

Socialpsykologiskt anses samvetesföreställningar vara produkter av uppfostran och gruppstillhörighet. Den icke-naturalistiska subjektivismen kan alltså hävdas vara en variant av den naturalistiska. Förekomsten av motstridiga moraliska omdömen förklaras då med att varje sådant omdöme gäller den egna gruppen, den egna klassen eller det egna folket etc. Exempelvis blir då upphävandet av den privata äganderätten det rätta sett ur arbetarklassens perspektiv. Denna klassmoral skulle således fordra att alla medlemmarna solidariskt uppoffrar sig för att uppnå målet att avskaffa äganderätten. Men arbetarrörelsens ideologer har inte nöjt sig med att genom klasskamp försöka vinna makten och därmed den moraliska hegemonin. Det förefaller som om det ofta upplevs som otillfredsställande att hänvisa till att "makt är rätt". Om regeringen önskar expropriera 7 procent av någon grupps egendom vill man tydligen gärna motivera detta med någon högre princip än den att man har majoritet i riksdagen för åtgärden. Ingvar Carlsson lanserade principen att "medborgarrätten går före äganderätten". Detta är en objektivistisk ståndpunkt som sålunda berör rutorna 3 och 4.

Svårt att utröna

Hur skall vi då kunna utröna om en etisk princip är objektivt riktig? Problemet är

att det inte finns några självklara riktighetskriterier för etiska principer motsvarande dem som finns för logiska premisser av empirisk natur. Men om premisserna är ostridiga går det naturligtvis att logiskt härleda etiska följsatser. Dessa behöver dock inte vara uttryck för moraliska värderingar av mer omedelbar, känslomässig natur. Föreställningen att etiska slutsatser måste överensstämma med faktiskt förekommande känslomässiga värderingar har fördunklat den

Socialismens historiskt sett framgångsrika moraliska korståg beror helt enkelt på att den satt Bergspredikans budskap i system gentemot en borgerlighet med kroniskt "dåligt samvete".

meta-etiska diskussionen under hela 1900-talet. Man kan förvisso inte argumentera om sedernas logik (t ex det rätta begravningsskicket) men utmärkt väl om etiska principer (t ex är det rätt att använda våld för att utjämna inkomster?).

Svårast att teoretiskt motivera är de kataloger med tämligen godtyckliga budord, fri- och rättigheter, moralkodexar m m som ställts upp under tidernas lopp. Åganderätten är kategoriskt skyddad i sjunde budet och i de franska och amerikanska rättighetsförklaringarna medan det står sämre till med skyddet i FN:s och Europarådets förklaringar. Betyder det att stöld i medborgarrättens namn är förbjuden enligt Mose lag men inte enligt den europeiska etiken. Så kan det tyckas. Men dessa regler gör anspråk på att vara objektivt allmängiltiga i en helt annan ut-

sträckning än de subjektivistiska teorierna. I så fall torde något misstag ha begåtts vid utformningen av åtminstone en del av reglerna. Detta är inte förvånande eftersom någon rationell härledning av reglerna inte har presenterats.

Ett annat sätt att lägga grunden till universella regler är att formulera en enda allmängiltig princip som betraktas som en axiomatisk premis: gyllene regeln (formulerad redan ett par tusen år före vår tideräkning i det indiska diktverket MahāBhārata), Konfucius regel (även denna i samma indiska text) samt Kants kategoriska imperativ. Dessa regler leder dock till att det är möjligt att härleda helt orimliga plikter att offra sig, varför de i praktiken är omöjliga att lägga som grund för lagstiftningsprinciper. En helt annan grundprincip är den utilitaristiska. Förvisso finns det inslag av denna i den svenska lagstiftningen men inte heller denna princip går att tillämpa konsekvent utan helt orimliga följder ("ändamålet helgar medlen"). Inte heller den definition som F C Sharp har lanserat (1928) – att rätt betyder "önskad utifrån ett opersonligt betraktelsesätt" – ger helt rimliga konsekvenser. Läsaren kan själv testa reglerna på Dostojevskijs pantlånemord och konstatera att alla nämnda regler utom möjligen Konfucius (gör *inte* mot andra, vad du *inte* vill att andra skall göra mot dig) kan rättfärdiga detta mord.

Andra försök att etablera grundläggande etiska principer har varit språkliga: konventionellt språkbruk definierar ibland ganska väl när värdesatser är adekvata – t ex vid mord (exempel på detta synsätt finns hos Jan Andersson och Mats Furberg, Philippa Foot och Ayn Rand). Ett problem är dock att även om värde-

satser kan härledas från faktueella satser måste också värdesatserna aktivera ens värderingar (i form av en viss handlingsbenägenhet). Vad hjälper språkbruket och konstaterandet att det är orätt mot parasitära pantlånare att mörda dem om det just är detta som mördaren vill uppnå? Utilitarismen är besvärlig att hantera — ett försök att tillbakavisa dess motive-ring för total inkomstutjämning finns i min artikel i SvT 3/1972.

I den fjärde rutan finns den teori som kallas etisk intuitionism. Teorin hävdar att moraliska fenomen inte kan reduceras till icke-moraliska fenomen (naturalism). Kunskapen om moraliska fakta får man genom en omedelbar insikt — en moralisk "intuition" som antas vara medfödd. Oenighet i moraliska frågor skulle i sista hand bero på att en av bedömarna är "moraliskt blind". Denna inriktning av den etiska diskussionen har tidvis varit helt dominerande tidigare under 1900-talet men har idag nästan inga anhängare. Dess mest framträdande representant var G E Moore.

Berömd är Moores metod att med den "öppna frågans argument" påvisa vad han kallade "det naturalistiska misstaget" — d v s hävdandet att moraliska kvaliteter kan beskrivas i naturliga termer. Om någon hävdar att en handling är etiskt försvarlig därför att den tex har den största lyckoeffekten etc kan man ändå ställa frågan: "men är den god och är den riktig?" Denna fråga är inte meningslös vilket direkt famgår om vi tillämpar den på pantlånemordet eller Carlssons medborgarrätt. I dessa fall måste man gå vidare och analysera de underliggande principerna. Detta lyckades intuitionisterna aldrig klara av.

Kanske det berodde på att de av tradition var utilitaristiskt inriktande. Då kan man nämligen inte dra en skarp gräns mellan vad man etiskt sett inte får göra och vad som är en plikt att göra.

Personligen tror jag att det är möjligt att hitta vissa axiomatiska principer för vad man *inte* får göra som kan upplevas som lika intuitivt självklara som den euklidiska geometriens axiom. Men lika litet som man måste tillämpa geometriens principer när man bygger ett hus, lika litet

Psykologiskt sett är samvetet ett högst tvivelaktigt begrepp som numera har försvunnit från alla seriösa resonemang.

är man tvungen att leva efter etiska principer. Konsekvenserna av åsidosättandet av dessa principer är dock lättare att dölja på det etiska området än på det byggnadstekniska. Däremot tror jag att det aldrig någonsin kommer att uppnås någon enighet om vilka aktiva plikter vi objektivt skulle ha. Här ligger också orsaken till misslyckandet för den praktiska filosofin under 2 500 år. Moralfilosoferna har åtagit sig ett alltför stort projekt när de önskat förändra människorna i idealistisk riktning. I stället för att bekämpa det onda (tvång och våld) har de tagit det onda i det godas tjänst för att uppnå idealsamhället. Det är ett alldeles för farligt och komplicerat företag för att kunna bli framgångsrikt.

Ett tredje svar

Ett tredje svar på frågan om etiken kan vara objektiv ger de non-kognitivistiska

meta-etiska teorierna. Dessa emotiva teorier går ut på att moraliska värdeutsagor inte kan vara vare sig sanna eller falska. Värdesatser uttrycker ingen kunskap utan de är uttryck för känslor eller uppmaningar. Orden "det är orätt att döda" kan tex likställas med orden "att döda — usch" (expressiv funktion) eller "att döda — fy" (även preskriptiv funktion). Den emotiva teorin eller som den kallas i Sverige *värdenihilismen* är en utveckling av de subjektivistiska teorierna. För Axel Hägerström (1868—1939), Ayer och Stevenson fram-

Ingvar Carlsson lanserade principen att "medborgarrätten går före äganderätten"

stod det som otillfredsställande att dessa teorier medger att man utan motsägelser kan påstå att samma typ av handling är både rätt och orätt (grekernas och indiernas begravningsseder). Förvisso ligger det en hel del i att betrakta moralisk indignation som eruptioner av olika känslor utan teoretiskt innehåll. Men redan Westermarcks subjektivistiska teori gick ut på detta — dock med skillnaden att den som inte har den föregivna känslan måste kallas lögnare i stället för hycklare.

Man kan enligt min mening jämföra värdenihilismen med konstaterandet att man inte uppfostrar hundar med språkhandlingar även om det ibland kan låta så. Hundägaren uttalar inga språkliga satser

som hunden "förstår" utan det är tonfall och åtbörder som styr hundens beteende. Men det betyder uppenbarligen inte att uppfostringsprinciperna eller frånvaron av sådana inte spelar någon roll för vare sig hunden eller ägaren. Det är nämligen fullt meningsfullt att diskutera hur riktiga och oriktiga uppfostringsprinciper är utformade. Vissa principer är gemensamma för alla typer av hundar och vissa skiljer sig beroende på vilket syfte man har med uppfostran. Värdenihilismen innebär därför inte att det a priori skulle vara utslutet att objektivt kunna fastställa de grundläggande etiska principerna för ett civiliserat samhälle.

Övertolkningen av de emotiva meta-etiska teorierna i form av en kategorisk värdenihilism (*alla värdeord saknar konnotation*) har lett till att den vetenskapliga utvecklingen inom ämnena praktisk filosofi, rättslära och statsvetenskap fullständigt stagnerat på områdena som berör grunderna för det civiliserade samhället. Ingen seriös forskare har på många årtionden vågat antyda att det skulle finnas grundläggande etiska värden. "Den politiska majoriteten har rätt att göra vad som helst", har blivit högsta vetenskapliga visdom i dessa tre discipliner. Det är givetvis en helt ovetenskaplig inställning. Men det är paradoxalt nog den national-ekonomiska disciplinen som till slut börjat ifrågasätta den etiska subjektivismens politiska maktanspråk.